

Д. О. Швець
студ. IV курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к.ю.н., доц. А. В. Левенець

ПРАВО НА АБОРТ В КОНТЕКСТІ ПРАКТИКИ ЄСПЛ

Право на життя є одним з фундаментальних прав людини, без реалізації якого втрачають сенс всі інші основні права та свободи. Система захисту прав людини будь-якого рівня розпочинається із встановлення невід'ємності права на життя. Не виключенням є і система захисту прав людини, створена в межах Ради Європи, яка базується на положеннях Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція). Згідно ст.2 Конвенції, «право кожного на життя охороняється законом» [1, ст.2]. Важливу роль в системі захисту права на життя відіграє практика Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), в межах якої станом на сьогодні сформовано низку правових позицій в цій галузі. Проте незважаючи на значні досягнення щодо розуміння та сутності права на життя, що відбуваються на національних та міжнародному рівнях, й досі залишаються так звані «проблемні питання», однозначну відповідь на які важко надати. До одного з таких питань належить питання початку виникнення права на життя, а також пошук балансу між правом на життя ненародженої дитини та правами жінки. Особливо гостро ця проблема постає в державах, в яких встановлено заборону штучного переривання вагітності (аборту) та відповідні протестні настрої частини населення, в першу чергу жінок, які відвойовують можливість самостійно приймати рішення відносно свого тіла та поваги до їх приватного життя.

Спочатку слід розібратися з самим поняттям «аборт». Абортом, за визначенням ВООЗ, вважається самовільне вигнання ембріона (плода) масою до 500 г, що відповідає терміну гестації менше 22 тижнів. Операцію штучного переривання вагітності, у разі дозволу на території держави її проведення, дозволяється проводити в акредитованих закладах охорони здоров'я при відсутності протипоказань і повному обстеженні: за бажанням жінки при вагітності 12 тижнів і менше або за соціальними і медичними показаннями при вагітності від 12 до 24 тижнів.

На сьогоднішній день Практика ЄСПЛ налічує досить багато справ стосовно заборони втручання у розвиток майбутньої дитини. Найгучніші справи були пов'язані із громадянками Польщі та Ірландії, де на протязі багатьох років відбувається протистояння між активістами руху за легальні аборти та органами влади, які відмовляються поступитися жінкам та законодавчо дозволити їм переривати вагітність.

Хочеться звернути увагу на резонансний спір Тисяк проти Польщі (*Tysiąc v. Poland*) [2]. Предметом скарги до ЄСПЛ стало обмеження права на медичний аборт та серйозна шкода здоров'ю матері, яка була нанесена вагітністю (повна втрата зору). Заявницю попередили, що її важка форма міопії може погіршитися протягом терміну вагітності, проте відмовили від здійснення терапевтичного

аборту. Одразу після народження дитини в неї сталася кровотеча на сітківці ока, що зробило її людиною з обмеженими можливостями. ЄСПЛ вирішив, що заявниці було відмовлено в праві доступу до ефективних механізмів, які б могли визначити, чи були умови для законного абортів та визнав порушення ст. 8 Європейської конвенції з прав людини (право на повагу до приватного життя) [1].

Зі змісту цього рішення можна зробити висновок, що з позиції ЄСПЛ, право на повагу до приватного життя жінки має більшу вагу, оскільки право на життя ненародженої дитини не може існувати саме по собі та прямим чином залежить від можливостей майбутньої матері, особливо – у випадку загрози для життя та здоров'я матері. Слід однак зазначити, що визнання в даній справі ЄСПЛ порушення прав людини з боку держави не завжди має наслідком зміну правової системи окремої держави, оскільки у Польщі в цьому відношенні за період з 2007 р. до поточного 2021 р. мало що змінилося. Мало того, 22 жовтня 2020 р. Конституційний суд Польщі постановив, що аборти навіть через дефекти плода є неконституційними, чим відповідно посилив положення закону про аборти в країні, в якій тепер фактично у всіх випадках аборти визнані незаконними. Аборт стало можливо зробити тільки у двох випадках: якщо сталося згвалтування і якщо життя і здоров'я жінки знаходиться під загрозою.

Ще одна держава, в якій також неодноразово підіймалось питання заборони абортів в контексті порушення інших конвенційних прав людини, є Ірландія. Здійснення чи допомога будь-кому в здійсненні абортів є кримінальним правопорушенням в Ірландії (статті 58-59 Акту злочинів проти особистості). Право на аборт встановлене лише в тому випадку, якщо є реальний та значний ризик життю матері. Справа А., В. та С. проти Ірландії [3, с. 3], рішення в якій було постановлено ЄСПЛ 16 грудня 2010 р., привернула увагу до так званого «абортівного туризму». Три жінки, що проживають в Ірландії та завагітніли не заплановано, оскаржували у суді те, що через неможливість здійснити законний аборт в Ірландії, їм довелося їхати до Об'єднаного Королівства та здійснити цю процедуру там. Вони стверджували, що ця процедура була принизливою, ганебною та ризикованою для їх здоров'я і вимагала значних коштів. При цьому одна із заявниць знаходилася в періоді ремісії рідкісної форми раку та не підозрюючи про свою вагітність, піддавалася лікуванню, яке є протипоказанням в період вагітності. По відношенню до неї Суд постановив, що Ірландії не вдалося забезпечити заявницю її конституційним правом на законний аборт та визнав порушення ст. 8 Конвенції (повага до приватного життя).

Враховуючи вищезазначене, можна зробити наступні висновки. По-перше, питання абортів в багатьох суспільствах мають у більшості релігійний та етичний характер, аніж медичний або правозахисний. У протиставленні інтересів ненародженої дитини та інтересів матері в таких суспільствах на другий план відходять законні права та свободи жінки.

По-друге, тенденції щодо посилення законодавства на заборону абортів мають наслідком поширення незаконних або підпільних абортів, які в свою чергу можуть ще більше спричиняти загрози для життя та здоров'я жінок. Таким чином

країни ризикують не поліпшити своє демографічне положення, а навпаки погіршити його смертністю населення від негативних наслідків підпільних абортів.

По-третє, законодавчі положення щодо заборони абортів та збереження життя ненародженої дитини мають бути збалансованими із інтересами жінки, оскільки цей процес має пряме відношення не лише до її приватного життя, але й до інших прав та інтересів, як то право на здоров'я чи особисту гідність. Проте відповідні законодавчі положення повинні знаходити сприйняття у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 23.03.2021).
2. Практика ЄСПЛ. *Український аспект.* URL: <https://www.echr.com.ua/publication/reproduktivni-prava/> (дата звернення: 23.03.2021).
3. Інформаційно-тематичний лист – Репродуктивні права. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Reproductive_RUS.pdf (дата звернення: 23.03.2021).

М. С. Шевченко

студ. 1 курсу магістратури

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Степанова

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОЧИНСТВІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Реалії сьогодення є такими, що застосування штучного інтелекту в багатьох сферах нашого життя перевтілюється з рідкості на необхідність. Так, штучний інтелект (далі – ШІ) як самонавчальний алгоритм, здатний виконувати певне коло завдань, що традиційно вирішуються людиною, використовують у сфері журналістики, письменництва, графічного дизайну, розваг, банківській та фінансовій сферах, для регулювання дорожнього руху і навіть у побуті [1].

Ступінь актуальності дослідження передумов та практики застосування штучного інтелекту в судочинстві, що є метою даної роботи, для вітчизняного простору став набагато вище із затвердженням Вищою радою правосуддя Рішення від 09.02.2021 р. № 283/0/15-21 «Про погодження проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» із зауваженнями» (далі – Рішення) [2]. Відповідно до затвердженої Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (далі – Концепція) правосуддя є однією з пріоритетних сфер, в якій реалізуються завдання державної політики розвитку галузі ШІ [3].

Так, аналізуючи нормативний фундамент впровадження ШІ у судочинство, варто звернутись до Основного закону. Відповідно до ст. 127 Конституції України правосуддя здійснюють судді [4, ст. 127]. З огляду на це,